

יְיָ וּמֵאִסְפָּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס
 עֲבָדֵי יְרוֹם וְנִשְׂא וְנָגְבָה מֶאֶד: י כַּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עָלֶיךָ
 רַבִּים כֵּן-מִשְׁחַת מֵאִישׁ מֵרָאֵהוּ וְתֹארוּ מִבְּנֵי אָדָם: טו כֵּן
 יִזְה גּוֹיִם רַבִּים עָלָיו יִקְפְּצוּ מַלְכִּים פִּיהֶם כִּי אֲשֶׁר
 לֹא-סֹפֵר לָהֶם רָאוּ וְאֲשֶׁר לֹא-שָׁמְעוּ הִתְבּוֹנְנוּ: נג א מִי

רש"י

ואת הנכשלים, וכן הוא אומר ביהושע והמאסף הולך אחרי הארון: (יג) הנה ישכיל עבדי. הנה באחרית הימים יללית עבדי יעקב לדיקים שבו: (יד) כאשר שממו. כאשר תמהו עליהם עמים רבים בראותם שפלותם, ואמרו זה אל זה כמה משחת מאיש מראו (של ישראל), ראו מה תאכס חסוך משאר בני אדם, כן כאשר אנוחנו רואים צענינו: (טו) כן יזה גוים רבים. כן עתה גם הוא תגבר ידו וידה את קרנות העכו"ם אשר זיכרו: יקפצו. יסגרו פיהם מרוב תימהון, כי כבוד אשר לא סופר להם על שום אדם ראו בו: התבוננו. אסתכלו.

מצודת דוד

ההולך לפניכם, והוא המאסף ללכת אחריכם, ואם כן תהיו בטוחים ביותר: (יג) הנה ישכיל עבדי. אז יצלח עבדי ישראל, וקראם כולם בלשון יחיד, כדרך המקרא במקומות רבות: ירום וכו'. יהיה רם ונשא וכו'. וכפל הדבר במלות שונות לפי מרבית הגדולה והממשלה: (יד) כאשר שממו. כפי שיעור מרבית התמהון אשר תמהו רבים על שפלותם באמרם, הן אמת נשחת מראהו ממראה איש ותארו משונה מתואר בן אדם, רצה לומר, אין בו לא ממשלה ולא גבורה ולא אמצות הלב: (טו) כן יזה גוים רבים. כמרבית השיעור הזה בעצמו, ימשול ויגבר ידו

מצודת ציון

ומאסיפכם. ההולך אחר המחנה נקרא מאסף, וכן "מאסף לכל המחנות" (במדבר י, כה), וזהו לפי שהוא מאסף כל הנכשלים הנשואים באחרונה: (יג) ישכיל. הוא ענין הצלחה, כי המצליח בדבר נראה כאלו עשה מעשהו בהשכל, וכן "ויהי דוד לכל דרכיו משכיל" (שמואל-א יח, יד): (יד) שממו. ענין תמיהה. כמו "פנו אלי והשמו" (איוב כא, ה): כן. ענינו כמו אמת. כמו "כן בנות צלפחד דוברות" (במדבר כז, ז): מראהו. הוא זיו קלסתר פנים בלובן ובהירות: ותארו. הוא צורת הפרצוף: (טו) יזה. מלשון הזאה והטפה. כמו "ויו נצחם על בגדי" (ישעיהו סג, ג): יקפצו. ענין סגירה. כמו "ועולתה קפצה פיה" (איוב ה, טז): התבוננו. ענין הסתכלות יתירה. כמו "ואתבונן אליו בבוקר" (מלכים-א ג, כא):

ויאמץ לבבו להזות ולטפסף דמי עמים רבים עכו"ם: עליו יקפצו מלכים פיהם. על הדבר הזה יסגרו מלכי העכו"ם את פיהם, לבלי דַּבֵּר מאומה מרוב התמהון: כי אשר לא סופר להם ראו. רצה לומר, בעיניהם ראו הגדולה והממשלה עוד יותר ממה שסופר להם, כי הוסיף על השמועה: ואשר לא שמעו. כפל הדבר במלות שונות: התבוננו. הסתכלו בהבנת אמתת הדבר כפי מה שהיא:

רפז

הָאֱמִין לְשִׁמְעָתָנוּ וְזָרַע יי עַל-מִי נִגְלָתָהּ: ב וַיַּעַל כִּיּוֹנֵק
 לִפְנֵי וּבְשׂוֹרֵשׁ מֵאֶרֶץ צִיָּה לֹא-תֹאֵר לוֹ וְלֹא הָדָר וְנִרְאָהּ
 וְלֹא-מִרְאָה וְנִחְמְדָהּ: ג נְבוֹזָה וְחָדַל אִישִׁים אִישׁ
 מִכְּאֻבוֹת וַיִּדְוֶעַ חֲלִי וּבְמִסְתָּר פָּנִים מִמֶּנּוּ נְבוֹזָה וְלֹא

רש"י

נג (א) מי האמין לשמועתינו. כן יאמרו העכו"ם איש לרעהו, חילו היינו שומעים
 מפי אחרים מה שאנו רואים אין להאמין: וזרוע ה'. כזאת בגדולה והוא על מי נגלתה
 עד הנה: (ב) ויעל כיונק לפניו. העם הזה לפני בא לו הגדולה הזאת עם שפל היה
 מאד ועלה מאליו כיונק מיונקת האילנות: ובשורש. עלה מארץ ציה: לא תאר. היה לו
 מתחלה ולא הדך: ונראהו ולא מראה ונחמדהו. וכשראינוהו מתחלה באין מראה הידך
 נחמדהו, ונחמדהו תמוה הוא: (ג) נבוזה וחדל אישים. היה, כן דרך הגביה הזה מחזיר
 כל ישראל כאיש אחד אל תיכר עבדי יעקב, ואף כאן הגה יסכיל עבדי בבית יעקב
 אחר יסכיל לשון הללחה הוא, כמו "ויחי דוד לכל דרכיו משכיל" (שמואל א' י"ד) ובמסתור
 פנים ממנו. מרוב כשתם וספלותם היו כמסתיר פנים ממנו חבוקי פנים כמסתור כדי

מצודת דוד

נג (א) מי האמין לשמועתנו. אז
 יאמרו בגוים, עד הנה לא ראינו הדבר
 בעינינו, מי מכולנו האמין אל השמועה
 אשר שמענו, ממרבית הגדולה
 והממשלה הבאה לישראל: וזרוע ה'.
 חזק כח זרוע ה' בעבור מי נגלתה
 מימות עולם, לשנאמין שגלה זרוע עוזו

מצודת ציון

נג (א) על מי. בעבור מי: נגלתה. מלשון
 גלוי: (ב) כיונק. ענף רך היוצא מהאילן. כז
 "ראש יונקותי" (יחזקאל י"ב) ציה. שממה
 ויבשה: הדר. ענין יופי: ונחמדהו. הי"ד היא
 במקום שי"ן, וכן "ויקחו לי תרומה" ושמם
 כה,ב, ורצה לומר, שיקחו לי תרומה:
 (ג) וחדל. ענין מניעה: אישים. אנשים

בעבור ישראל: (ב) ויעל כיונק לפניו. לפני בא לו הגדולה והוא עלה כענף היוצא
 מן האילן שאין לו יניקה מן הקרקע אלא מן האילן, רצה לומר, לא היה לו השפעה
 אחרת: כשורש מארץ ציה. רצה לומר, מעט ההשפעה שהיה לו מעצמו קלה ואבד
 במעט זמן, כשורש היוצא מארץ ציה ושממה, מבלי לחלוחית מים שחיש מהר
 ימולל ויבש: לא תואר לו ולא הדר. רצה לומר, ההשפעה לא היתה שלימה
 ומדודת כשורש היוצא מארץ ציה, שאין לו לא תואר ולא הדר: ונראהו ולא
 מראהו. וכאשר הסתכלנו בו לא מצאנו בו מראה מפואר שנחמדהו על ידו, רצה
 לומר, לא מצאנו בו לא גבורה ולא אמצות הלב לחמדו בעבורה, ולזה היינו
 מתעבים אותו: (ג) נבוזה וחדל אישים. על כי היה נבוזה בעיני כל והיה חדל
 מאנשים, כי לא היה מי מהעכו"ם מתחבר עמו לגדל שפלותו, והיה בעל מכאובות
 וידוע ומוחזק לכל כבעל חליים, ולא היינו יכולים לראות בפניו כאלו הסתיר פניו
 ממנו לבל ראותו, רצה לומר, שהיה בכל עת מעונה בגלות וביסורין ובשפלות עד
 שהיינו ממאסים להסתכל בפניו: נבוזה ולא חשבנותו. רצה לומר, לכן היה נבוזה

חֲשַׁבְנָהּ: ד אֲכַן חֲלִינוּ הוּא נִשָּׂא וּמִכְאֲבֵינוּ סְבָלָם
וְאַנְחָנוּ חֲשַׁבְנָהּ נִגּוּעַ מִכָּה אֱלֹהִים וּמַעֲנָה: ה וְהוּא
מִחֻלָּל מִפְּשָׁעֵנוּ מְדֻכָּא מַעֲוֹנֹתֵינוּ מוֹסֵר שְׁלוֹמֵנוּ עָלֵינוּ
וּבַחֲבֵרְתּוֹ נִרְפָּא-לָנוּ: ו כָּלָנוּ כִּצְאָן תַּעֲיִנוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ

רש"י

שלא נראה אותם, כאלם מנוגע שמסתיר פניו וירא מהביט: (ד) אכן חלינו הוא נשא.
אכן לשון אבל בכל מקום, אבל עתה אנו רואים שלא מחמת שפלותו בל לו אלא מיוסר
היה ביסורין: ואנחנו חשבנוהו. אנו היינו סבורים שהוא שנאו למקום והוא לא היה
כן, אלא מחולל היה מפשעינו ומדוכא מעונותינו: (ה) מוסר שלומינו עלינו. באו עליו
יסורי השלום שהיה לנו שהוא היה מיוסר להיות שלום לכל העולם: (ו) כולנו כצאן
תעינו. עתה נגלה:

מצודת דוד

בעינינו ולא היינו מחשיבים אותו, כי
אמרנו יד ה' עשתה זאת כי מאס בו:
(ד) אכן חלינו הוא נשא. אבל באמת
לא מאס בו ה', כי כל חלי וכל מכאוב
אשר סבל הכל בא מפאת עצמינו, מה
שהיינו מחליאים ומכאיבים אותו ברוע
בחירתנו: ואנחנו חשבנוהו. אבל אנחנו
טעינו וחשבנו אותו לנגוע ומוכה

מצודת ציון

(ד) נשא. מלשון משא וסבל: נגוע. ענין
חלשות וכשלון, וכן "וינגעו יהושע וכל
ישראל" (יהושע ח, טו): ומעונה. מלשון עינוי:
(ה) והוא. הוי"ו הוא במקום או: מחולל.
מלשון חיל וחלחלה: מדוכא. ענין שבר
וכתיתה: מוסר. מלשון יסורין: שלומינו.
מלשון שלום: בחבורתו. מלשון חבורה ומכה:
(ו) תעינו. מלשון תועה:

מאלהים כי מאס בו, ועל ידו הוא מעונה ביסורים: (ה) והוא מחולל מפשעינו.
האמת שהוא מה', אבל לא באה בעבור מאסו בו ברוע מעלליו, אך בעבור פשעינו
נתמלא חלחלה להיות פשעי כל העכו"ם מתכפרים בהיסורין הבאים עלינו: מדוכא
מעונותינו. כפל הדבר במלות שונות: מוסר שלומנו עלינו. היסורין הראויים לבוא
עלינו למרק העון להתמיד שלומנו, הנה באו עלינו: ובחבורתו. עם החבורה שבא
עליו נרפא לנו נגעי העון, כי בזה נתכפרו והלכו להם. והוא כפל ענין במלות
שונות: (ו) כולנו כצאן תעינו. רצה לומר, כי כן היה בידינו עון רב, כי כולנו
תעינו מדרך האמת והישר כדרך הצאן, כשאחת מהן תועה מהדרך כולן נמשכות
אחריה ותועות עמה, ורצה לומר, ולפי שאבותינו תעו מדרך האמת, לזה נמשכנו
גם אנחנו אחריהם: איש לדרכו פנינו. רצה לומר, והלואי היינו כהצאן הזה
שרחילא בתר רחילא אזלא בדרך המוטעה, אבל אנחנו לא כן היינו אלא כל אחד
פנה לדרכו, לא ראי זה כראי זה וכולם מקולקלים, ואם כן יש בידינו עון רב:

פָּנֵינוּ וַיִּי הַפְּגִיעַ בּוֹ אֶת עֵוֹן פָּלְנוּ: נִגַּשׁ וְהוּא נֶעְנָה
וְלֹא יִפְתַּח-פִּי כִּפְשָׁה לַטֶּבַח יוֹבֵל וּכְרָחֵל לִפְנֵי גִזְזִיהָ
נֹאֲלָמָה וְלֹא יִפְתַּח פִּיו: הַ מַּעְצָר וּמִמִּשְׁפָּט לֶקַח
וְאֶת-דּוֹרוֹ מִי יִשְׁוּחַח כִּי נִגְזַר מֵאֶרֶץ חַיִּים מִפֶּשַׁע עַמִּי

רש"י

הפגיע בו. נעתר על ידו ונתרלה על עון כולנו שלא החריב עולמו. הפגיע, השפיריחיר
בלע"ז, לשון תחינה: (ז) נגש והוא נענה. נגש הנה בטוגסים ודוחקים: והוא נענה.
באונאת דברים. שורפרלרין בלע"ז: לא יפתח פיו. סובל היה וסוק, כמו הנה אשר
לטבח יובל, וכרחל אשר לפני גוזזיה נאלמה: לא יפתח פיו. מוסב על זה לטבח יובל.
(ח) מעוצר וממשפט לוקח. הנביא מבקר ואומר, כי זאת יאמרו העבדים באחרית
הימים כשיראו כשנלקח מן העולר שהיה עולר בידם וממשפט היסורין שסבל עד עתה:
ואת דורו. קנים שטעברו עליו: מי ישוחח. את התלאות אשר מלאוהו, כי נגזר היה
מתחילה וגולה מארץ חיים היא, ארץ ישראל אשר מפשע עמי בא הנגע הזה לדחיקים

מצודת דוד

וה' הפגיע בו. המקום הפגיע בו עם
העון של כולנו, רצה לומר, העון שלנו
הוא המכה בו ומייסרו בגזירת המקום:
(ז) נגש והוא נענה. בעבור זה היה
נלחץ לקחת עשרו, או היה הוא נענה
בעינוי הגוף, אם דל הוא ואין ידו
משגת: ולא יפתח פיו. להתלונן
ולהתרעם על הדבר, כי פחד פן יוסיפו
סרה: כשה לטבח יובל. והיה כשה
המובא אל הטבח, וכרחל העומדת לפני
הגוזז צמרה, שהרחל היא נאלמה ולא

מצודת ציון

פנינו. מלשון פניה: הפגיע. רצה לומר,
הפגיש בו לרעה להכותו, וכן "נש פגע ב" (שמואל-ב א, טו): (ז) נגש. נלחץ ונדחק לקחת
עשרו. כמו "נגש את הכסף" (מלכים-ב כג, לה):
והוא. הוי"ו במקום או: נענה. מלשון עניי:
לטבח. לשחיטה: יובל. כמו "יובל שי" (ישעיהו
יח, ט): גוזזים. ענין כריתת הצמר: (ח) מעוצר.
מקום המאסר שהיה כלוא ומעוכב שמה, וכן
"והוא עודנו עצור" (ירמיה לג, א): ישוחח. ענין
ספור ואמירה. כמו "כמעשה ידך אשוחח"
(תהלים קמג, ח): נגזר. ענין כריתת. כמו

לא התלונן המעונה הנמשל לשה המובל
לסבת, ולא התרעם המנוגש הנמשל לרחל הגוזזה: (ח) מעוצר וממשפט לוקח.
ממקום המאסר שהיה שם עצור וכלוא וממקום המשפט שהיה נדון, שם הנה נלקח
לנגשו או לענותו ולא פטרוהו בלא כלום: ואת דורו מי ישוחח. מי יוכל לספור כל
התלאות אשר עברו עליו בכל ימי דורו: כי נגזר מארץ חיים. כי סוף הדבר היה
אשר נכרת מארץ חיים, כי התלאות היו סיבה לקרב מיתתו: מפשע עמי נגע למו.
כן יאמר כל אחד הנה לא באה עליהם הנגע בעוונם, כי באה מפשע עמי או עמי

נָגַע לָמוֹ: ט וַיִּתֵּן אֶת־רָשָׁעִים קִבְרוֹ וְאֶת־עֹשִׂיר בְּמֹתוֹ
עַל לֹא־חֲמַם עָשָׂה וְלֹא מִרְמָה בִּפְיוֹ: י וַיִּי חֲפֵץ דְּכָאוֹ
הַחֲלִי אִם־תָּשִׁים אֱשֶׁם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה זֶרַע יֵאָרִיךְ יָמִים
וְחֲפֵץ יִי בִידּוֹ יִצְלַח: יא מַעֲמַל נַפְשׁוֹ יִרְאֶה יִשְׁבַּע בְּדַעְתּוֹ

רש"י

שְׂכָהִם: (ט) ויתן את רשעים קברו. מסר את עַלְמוֹ להקבר ככל אשר יגזרו עליו הריגה וקבורה חמורים במעו הכלבים: את רשעים. לרעת הרשעים נתרצה ליקבר ולא יספור בחללים חיים: ואת עשיר במותו. ולרעת המושל מסר עַלְמוֹ בכל מיני מות שגור: (י) וה' חפץ דכאו החלי. הקב"ה חפץ לדכאו ולהחזירו למוטב, לפיכך החלה אותו: אם תשים אשם נפשו וגו'. אמר הקב"ה, אראה אם תהא נפשו נותנת ונמסרת בקדושתה להקיבה לי אשם על כל אשר מעל אגמל לו גמולו ויראה זרע וגו', אשם זה לשון כופר שנותן אדם למי שחטא לו, חמינד"א בלע"ז. כענין שנאמר בפלגתים אל תשיבו אותו ריקס כי השב תשיבו לו אשם: (יא) מעמל נפשו. היה אוכל וְשָׂבַע לא היה גזל וחומס: בדעתו יצדיק צדיק. היה שופט עבדי משפט אמת לכל הבאים לדן לפניו:

מצודת דוד

פשעו בהם לענותם ברוע בחירתם, או הם היו מנוגעים לְכַפֵּר פשעי עמי: (ט) ויתן את רשעים קברו. מסר עצמו להקבר עם הרשעים, ודומה להם בענין רע ובבזיון, רצה לומר, לא רצה לעבוד על דת להנצל מזה: ואת עשיר במותו. מוסב על מלת ויתן, לומר שמסר עצמו להסכים עם דעת העשיר המושל בכל

מצודת ציון

"אמרתי בגזרתי" (איכה ג, נד): נגע. רצה לומר, כשלון וחלשות: למו. להם, ולפי שכל הענין מדבר בלשון יחידי על כלל האומה, לכן אמר למו לגלות שעל הכלל ידבר: (ט) עשיר. רצה לומר, מושל, כי על פי הרוב ימשול העשיר: במותו. מלשון מיתה: (י) דכאו. ענין שבר ובתיתה: החלי. מלשון חולי: אשם. ענין חטא ופשע: (יא) מעמל. ענין יגיעה וצער:

מיני מיתות שגזר עליו למען יעמוד באמונתו: על לא חמס עשה. רצה לומר, ובחנם גזר עליו המיתה, לא על החמס שעשה ולא על המרמה שבפיו, כי לא עשה החמס ולא דבר מרמה ובעלילה בא: (י) וה' חפץ דכאו החלי. זהו מאמר הנביא, כמשיב על דברי העכו"ם שיהיו כמסתפקים, אם הצרות הבאות על ישראל היו מרוע בחירתם ולא בגזרת המקום, או באו מיד ה' לכפר על עון העכו"ם, ואמר להם לא כן הוא אבל ה' חפץ לדכאו ובגזרת המקום נעשתה והוא החלי אותו: אם תשים אשם נפשו. רצה לומר, אולם לא באו לכפר עון העכו"ם, כי אם לנסותו להטיבו באחריתו, וכאלו אמר אראה אם נפשו תשים את עצמה אשם לומר, שבדין בא מה שבא כי חטא ואשם לא יהרהר אחרי, אז יהיה גמולו שכל ימי חייו יראה וזרעו בעיניו ויאריך ימים, ועם כל זה לא ימות מי בחייו: וחפץ ה' בידו יצלת. והנה הצליח חפץ ה', כי עמד בנסיון ולא הרהר אחר מדת הדין: (יא) מעמל נפשו יראה ישבע. כי מעמל נפשו אשר ראה היה שָׂבַע ונהנה ממנה: בדעתו יצדיק

צָדִיק צָדִיק עֲבָדִי לְרַבִּים וְעֹנֹתָם הוּא יִסְבֹּל: יב לָכֵן
 אֲחַלֵּק-לוֹ בְּרָבִים וְאֶת-עֲצוּמִים יַחְלֶק שָׁלַל תַּחַת אֲשֶׁר
 הָעֵרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת-פֹּשְׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֲטֵא-רַבִּים
 נִשְׂא וּלְפֹשְׁעִים יִפְגִּיעַ: ס
 נד א רָנִי עֲקָרָה לֹא
 יִלְדָּה פֶּצְחִי רִנָּה וְצִהְלִי לֹא-חֶלָה כִּי-רַבִּים בְּנֵי-שׁוּמְמָה

רש"י

ועונותם. היה סובל כדרך כל הלדיקים, שנאמר "אתה ובניך תשא את עון המקדש
 (במדבר יח, א): (יב) לכן. על עשותו זאת אחלק לו נחלה וגורל ברבים עם האבות
 הראשונים: הערה למות נפשו. לשון "ותער כדה" (בראשית כד, כ): ואת פושעים נמנה.
 מכל יסורין כאלו חטא ופסע, והוא בשביל אחרים נשא חטא הרבים: ולפושעים יפגיע.
 על ידי יסורין שזאת על ידו טובה לעולם:
 נד (א) רני עקרה. ירושלים אשר היתה כלא ילדה: לא חלה. לשון לידה הוא, שהיולדת

מצודת ציון

(יב) עצומים. חזקים: שלל. ענין בזה: תחת.
 במקום ובגמול: הערה. ענין שפיכה, וכן "אל
 תער נפשי" (תהלים קמא, ח): נמנה. מלשון מנין
 ומספר: נשא. סבל: יפגיע. ענין תחנה
 ובקשה. כמו "ואל תפגע בי" (ירמיה ז, טז):
 נד (א) פצחי. ענין פתיחת הפה בהרמת קול.
 כמו "פצחו הרים רנה" (ישעיהו מד, כג): וצהלי.
 ענין השמעת קול גדול. כמו "צהלו מים"
 (ישעיהו כד, יד): חלה. ענין חבלי לידה. כמו "כי

מצודת דוד

צדיק. כי בדעתו יחשוב להצדיק את ה'
 הצדיק, לומר שבא למרק אשם העון
 למען לא יקופח שכר מעשה הטוב:
 עבדי לרבים. רצה לומר, לא היה עבד
 של העכו"ם הרבים לשמוע בקולם
 בדבר האמונה, כי היה עבדי אל מול
 העכו"ם הרבים ולא שמע אליהם, ויט
 שכמו לסבול מה שעו בו, לייסרו
 ולהכאיבו בעבור זה: (יב) לכן. הואיל

ועמד בנסיון, אתן לו חלק בנחלת העמים הרבים: ואת עצומים. את העכו"ם
 החזקים יחלק לעצמו להיות לו לשלל: תחת וכו'. בגמול אשר שפך נפשו והפקירה
 למיתתו: ואת פושעים נמנה. בפי העכו"ם היה מנוי בכלל הפושעים והכופרים, וכדי
 ביון וקצף: והוא חטא רבים נשא. והוא נטה שכמו לסבול מה שחטאו בו עמים
 רבים לייסרו ולהכאיבו: ולפושעים יפגיע. אל הכשדים הפושעים בו היה מפגיע
 ומתחנן, ועיניו תלויות אליהם כעיני עבדים אל יד אדוניהם, ולכן שורת הדין
 שבמקום מרבית ההכנעה ימשול בהם בעת הגאולה:

נד (א) רני עקרה. את ירושלים, אשר היית כעקרה שלא ילדה, על כי אנשים
 פלו ממנה ואינם, הנה עתה בזמן הגאולה רני ושמחי: פצחי. פתחי פה להרים קול
 רנה, והשמיעי קול גדול את ירושלים, אשר היית כאשה אשר לא חלה ללדת.
 וכפל הדבר במלות שונות: כי רבים. כי עתה יתרבו בני ירושלים שהיתה שוממה